ĐỀ TÀI NGHIÊN CỨU KHOA HỌC CẤP THÀNH PHỐ NĂM 2004

NHỮNG GIẢI PHÁP CHỦ YẾU NÂNG CAO SỨC CẠNH TRANH CỦA DOANH NGHIỆP HÀ NỘI

Mã số: 01X – 07/12 – 2004 – 1

CHỦ NHIỆM ĐỀ TÀI: **TS. Vũ Trọng Lâm. Phó Chánh văn Phòng**

Thành ủy Hà nội

Hà nội – 2005

5637
14112105

MỤC LỤC

	Trang
DANH SÁCH CÁC THÀNH VIÊN ĐỀ TÀI	1
PHẦN MỞ ĐẦU	2
Chương 1: Những vấn đề lý luận cơ bản về sức cạnh tranh của doanh nghiệp	5
I. Cạnh tranh trong nền kinh tế thị trường	5
1.1. Quan niệm về cạnh tranh	5
1.2. Phân loại cạnh tranh	9
1.3. Những tác động tích cực và tiêu cực của cạnh tranh	9
II. Khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	10
2.1. Các quan niệm về khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	10
2.2.Phân biệt các khái niệm lợi thế cạnh tranh, vị thế cạnh tranh và khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	13
III. Các tiêu chí và phương pháp đánh giá khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	16
3.1. Nguồn gốc lợi thế cạnh tranh của doanh nghiệp	16
3.2.Một số tiêu thức đánh giá khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	20
3.3.Phương pháp và công cụ đánh giá khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	26
IV. Các nhân tố ảnh hưởng đến khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp	33
4.1.Các nhân tố nội tại doanh nghiệp	33
4.2.Các nhân tố bên ngoài doanh nghiệp	37
Chương 2: Kinh nghiệm trong nước và quốc tế về nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp	39
I. Kinh nghiệm quốc tế về nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp một số nước trên thế giới	39
1.1.Bối cảnh quốc tế tác động tới cạnh tranh doanh nghiệp	39

1.2.Các nhân tố làm tăng lợi thế cạnh tranh của doanh nghiệp trong bối cảnh kinh tế quốc tế hiện nay 43

1.3.Kinh nghiệm về nâng cao năng lực cạnh tranh của các doanh nghiệp ở một số nước trên thế giới 46

1.4.Một số gợi ý đối với Việt Nam 57

II. Kinh nghiệm của một số tỉnh, thành phố trong khuyến khích phát triển và nâng cao sức cạnh tranh cho các doanh nghiệp 58

2.1.Sự khác biệt trong tăng trưởng giữa các địa phương và nguyên nhân 58

2.2.Kinh nghiệm về tạo lập môi trường kinh doanh thuận lợi và hỗ trợ đầu tư cho các doanh nghiệp 61

2.3.Kinh nghiệm về thực hiện các chương trình hỗ trợ và tăng cường các hoạt động cung cấp dịch vụ phát triển kinh doanh hỗ trợ doanh nghiệp 66

2.4.Khuyến khích các mối liên kết giữa các doanh nghiệp để nâng cao sức cạnh tranh 71

Chương 3: Thực trạng cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội 75

I. Thực trạng về cạnh tranh và môi trường pháp lý của cạnh tranh hiện nay ở Việt Nam 75

II. Thực trạng hoạt động của các doanh nghiệp Hà Nội 91

III.Những hạn chế về sức cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội 91 113

IV.Nguyên nhân làm hạn chế sức cạnh tranh của doanh nghiệp Hà Nội 121

Chương 4: Những giải pháp chủ yếu nâng cao sức cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội 125

I. Sự cần thiết nâng cao sức cạnh tranh cho các doanh nghiệp Hà Nội trong quá trình hội nhập kinh tế quốc tế 125

II. Quan điểm định hướng nâng cao sức cạnh tranh cho các doanh nghiệp Hà Nội 128

III. Các giải pháp chủ yếu nâng cao sức cạnh tranh cho các doanh nghiệp Hà Nội 135

3.1. Những giải pháp mà Nhà nước cần thực hiện 136
3.2. Những giải pháp mà thành phố Hà Nội cần thực hiện 139
3.3.Những giải pháp mà các doanh nghiệp Hà Nội cần thực hiện 159
KẾT LUẬN 166
TÀI LIỆU THAM KHẢO 167

DANH SÁCH CÁC THÀNH VIÊN ĐỀ TÀI

1. TS. Vũ Trọng Lâm, Phó Chánh Văn phòng Thành uỷ Hà Nội - **Chủ nhiệm đề tài**
2. GS.TS. Nguyễn Kế Tuấn, Đại học kinh tế quốc dân Hà Nội
3. TS. Ngô Kim Thanh, Đại học kinh tế quốc dân Hà Nội
4. Th.s Trần Quang Huy, Đại học kinh tế quốc dân Hà Nội
5. PGS. TS. Nguyễn Xuân Thắng, Viện kinh tế và chính trị thế giới
6. TS. Nguyễn Hồng Nhung, Viện kinh tế và chính trị thế giới
7. TS. Trần Kim Hào, Viện Nghiên cứu quản lý kinh tế Trung ương
8. PGS.TS. Nguyễn Như Phát, Viện Nhà nước và Pháp luật
9. CN. Đỗ Ngọc Khải, Cục Thống kê Hà Nội
10. TS. Hồ Vân Nga, Sở Kế hoạch - Đầu tư Hà Nội
11. Ths. Nguyễn Văn Hùng, Ban Đối ngoại Trung ương Đảng
12. Ths. Nguyễn Thanh Bình, Viện nghiên cứu phát triển KT-XH Hà Nội
13. CN. Nguyễn Trang Nhung, Viện nghiên cứu phát triển KT-XH Hà Nội, ***Thư ký đề tài***
14. Ths. Phạm Thị Thanh Bình, Viện nghiên cứu phát triển KT-XH Hà Nội, ***Thư ký đề tài***

Các cơ quan giúp đỡ và phối hợp thực hiện đề tài:

1. Viện Nghiên cứu phát triển kinh tế - xã hội Hà Nội
2. Sở Khoa học công nghệ Hà Nội
3. Sở Tài chính - Vật giá Hà Nội
4. Cục Thống kê Hà Nội

Và một số các cơ quan quản lý nhà nước, các Trường đại học, Viện nghiên cứu trên địa bàn Thủ đô Hà Nội

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tình hình nghiên cứu trong và ngoài nước, lý do nghiên cứu ứng dụng đề tài:

a- Tình hình nghiên cứu trong và ngoài nước:

Trong những năm đầu của thế kỷ XXI này, hơn lúc nào hết, toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế đã thực sự trở thành vấn đề thời sự đối với mỗi quốc gia, mỗi tổ chức, doanh nghiệp và có tác động không nhỏ tới từng cá nhân trong xã hội. Hoà mình vào tiến trình hội nhập này, nền kinh tế quốc dân nói chung, từng ngành, từng địa phương nói riêng và đặc biệt là các doanh nghiệp đã, đang và sẽ tiếp tục phải đối mặt với thách thức từ sự cạnh tranh khốc liệt trên thị trường. Vì vậy, việc không ngừng nâng cao hiệu quả hoạt động và sức cạnh tranh của các doanh nghiệp là yếu tố sống còn quyết định sự phát triển hay suy yếu không chỉ của riêng từng doanh nghiệp mà còn là của cả nền kinh tế quốc dân.

Nhận thức được vấn đề này, việc nghiên cứu, đề xuất và thực thi các giải pháp nhằm nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp đã, đang và sẽ còn là bài toán hóc búa đặt ra, đòi hỏi có lời giải hiệu quả cả từ các nhà quản lý vĩ mô, các nhà kinh tế, những người hoạch định chiến lược nói chung cũng như những người hoạch định chiến thuật, điều hành sản xuất - kinh doanh nói riêng và cả từ bản thân các thành viên của mỗi doanh nghiệp. Có thể nói, việc nghiên cứu các giải pháp để nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp không phải là vấn đề mới đặt ra trong giới khoa học và quản lý cả trên thế giới và ở trong nước. Cũng vì thế, chỉ riêng ở Việt Nam, đã có không ít những bài viết, những buổi hội thảo với quy mô và cấp độ khác nhau, những diễn đàn trên các phương tiện thông tin đại chúng,... bàn về vấn đề này. Hơn nữa, đã có những dự án điều tra cơ bản cả ở cấp quốc gia, cấp ngành và Thành phố về điều tra năng lực cạnh tranh của một số sản phẩm trọng điểm. ***Tuy nhiên,*** cho đến nay, vẫn chưa có được một công trình nghiên cứu công phu, mang tính tổng hợp và khái quát cao về các giải pháp nhằm nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp trong xu thế toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế thế giới. Đặc biệt, chưa hề có một nghiên cứu cụ thể nào về các giải pháp nhằm nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp với đối tượng là các doanh nghiệp Hà Nội.

b- Sự cần thiết phải tiến hành nghiên cứu:

Hà Nội tập trung số lớn các doanh nghiệp, thuộc nhiều thành phần, dưới nhiều hình thức tổ chức, với nhiều lĩnh vực kinh doanh khác nhau.

Trong những năm qua, các doanh nghiệp Hà Nội đã có nhiều nỗ lực vươn lên, góp phần quyết định vào quá trình chuyển đổi cơ cấu và duy trì tốc độ tăng trưởng cao của nền kinh tế Thủ đô. Tuy nhiên, hiệu quả sản xuất, kinh doanh và sức cạnh tranh của các doanh nghiệp nhìn chung còn rất hạn chế, chưa đáp ứng được đòi hỏi của thị trường và yêu cầu chủ động hội nhập với kinh tế khu vực và thế giới. Đây là một thách thức rất lớn đặt ra trước các doanh nghiệp và trước cả Nhà nước.

Do đặc điểm hoạt động trên địa bàn Thủ đô, chịu ảnh hưởng của các yếu tố cả tích cực và hạn chế của vị thế Thủ đô này, các doanh nghiệp Hà Nội cần có cách tiếp cận mới, có những bước đi phù hợp để có thể tận dụng các lợi thế, khắc phục các yếu thế trong việc nâng cao sức cạnh tranh của mình. *Mặt khác,* các cấp chính quyền cũng cần có những chính sách, cơ chế thích hợp và nhạy bén để hỗ trợ các doanh nghiệp nâng cao sức cạnh tranh trong quá trình hội nhập kinh tế quốc tế với nhiều biến động như hiện nay. Chỉ có sự chủ động và phối hợp cả từ 2 phía: các doanh nghiệp và Nhà nước, mới có thể nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp nói riêng, của kinh tế Thủ đô và kinh tế cả nước nói chung, góp phần thực hiện thành công sự nghiệp CNH, HĐH ở Việt Nam.

Vì vậy, việc nghiên cứu đề tài "***Những giải pháp chủ yếu nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp Hà Nội"*** là đáp ứng đòi hỏi của thực tiễn. Việc đề xuất những giải pháp thiết thực, có tính khả thi cao nhằm nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp Hà Nội sẽ là bước đi vững chắc trong việc thực hiện chỉ thị của Thủ tướng Chính phủ số 08/2003/CT-TTg ngày 04/4/2003 về nâng cao hiệu quả và sức cạnh tranh của doanh nghiệp trên địa bàn Hà Nội. Đây cũng sẽ là đóng góp có ý nghĩa cho việc thực hiện chủ trương, đường lối phát triển kinh tế mà Đảng và Nhà nước đã đề ra đối với Thủ đô Hà Nội.

2. Mục tiêu nghiên cứu của đề tài

- Hệ thống hoá những vấn đề lý luận cơ bản về khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp. Đánh giá sức cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội trong thực tiễn hội nhập kinh tế quốc tế hiện nay; tìm hiểu những điểm mạnh, điểm yếu của doanh nghiệp Hà Nội.

- Đề xuất định hướng và những giải pháp chủ yếu nhằm nâng cao sức cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội trong giai đoạn tới (kể cả từ phía doanh nghiệp và từ phía chính quyền nhà nước).

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đề tài nghiên cứu những vấn đề lý luận cơ bản về sức cạnh tranh của doanh nghiệp; kinh nghiệm trong nước và quốc tế về nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp. Phân tích thực trạng cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội. Đi sâu vào phân tích định hướng và đề xuất các nhóm giải pháp, kiến nghị nhằm nâng cao sức cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội trong giai đoạn tới.

4. Phương pháp nghiên cứu

Đề tài dựa trên phương pháp luận duy vật biện chứng, duy vật lịch sử, quan điểm đổi mới của Đảng, sử dụng các phương pháp nghiên cứu cụ thể như: phương pháp thống kê, so sánh và tổng hợp, phân tích và điều tra xã hội học để nghiên cứu và giải quyết các vấn đề đặt ra.

6. Kết cấu của đề tài:

Ngoài phần mở đầu, kết luận và tài liệu tham khảo, đề tài gồm có 4 chương:

- *Chương 1*: Những vấn đề lý luận cơ bản về sức cạnh tranh của doanh nghiệp.
- *Chương 2*: Kinh nghiệm trong nước và quốc tế về nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp
- *Chương 3*: Thực trạng cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội
- *Chương 4*: Những giải pháp chủ yếu nâng cao sức cạnh tranh của các doanh nghiệp Hà Nội

CHƯƠNG 1:
NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CƠ BẢN VỀ SỨC CẠNH TRANH CỦA DOANH NGHIỆP

I. CẠNH TRANH TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG

1.1. Quan niệm về cạnh tranh

Hiện nay có nhiều quan niệm khác nhau về cạnh tranh trong các lĩnh vực kinh tế và xã hội. Trong đề tài này, thuật ngữ "*cạnh tranh*" dùng để chỉ cạnh tranh trong lĩnh vực kinh tế, một dạng cụ thể của cạnh tranh. Trong các tài liệu, chưa có định nghĩa thống nhất về sức cạnh tranh của doanh nghiệp, có sự dùng lẫn giữa "năng lực cạnh tranh", "sức cạnh tranh" hay "khả năng cạnh tranh",...

Về định nghĩa sức cạnh tranh, theo Từ điển thuật ngữ chính sách thương mại[1], *sức cạnh tranh* là "*năng lực của một doanh nghiệp hoặc một ngành, thậm chí một quốc gia không bị doanh nghiệp khác, ngành khác hoặc nước khác đánh bại về năng lực kinh tế*".

Báo cáo về sức cạnh tranh (1985) của Diễn đàn kinh tế thế giới (WEF) chỉ ra rằng: *sức cạnh tranh quốc tế là năng lực và cơ hội trong hoàn cảnh riêng trước mắt và tương lai của doanh nghiệp có sức hấp dẫn về giá cả và chất lượng hơn so với đối thủ cạnh tranh trong và ngoài nước để thiết kế sản xuất, tiêu thụ hàng hoá và cung cấp dịch vụ*".

Báo cáo về sức cạnh tranh (1995) của WEF lại định nghĩa: *sức cạnh tranh quốc tế là năng lực của một công ty, một nước trong việc sản xuất ra của cải trên thị trường thế giới nhiều hơn đối thủ cạnh tranh của nó.*

UNCTAD thuộc Liên hợp quốc cho rằng, thuật ngữ sức cạnh tranh của doanh nghiệp có thể được khảo sát dưới các góc độ sau: nó có thể được định nghĩa là năng lực của một doanh nghiệp trong việc giữ vững hoặc tăng thị phần của mình một cách vững chắc, hoặc nó cũng có thể được định nghĩa là năng lực hạ giá thành hoặc cung cấp sản phẩm bền, đẹp, rẻ của

---

[1] Goode,W.,1997, Dictionary of Trade Policy, Center for International Economics Studies, University of Adelaide,

doanh nghiệp; hoặc nó còn được định nghĩa như định nghĩa thông thường, là sức cạnh tranh bắt nguồn từ tỷ suất lợi nhuận[2].

Theo Porter, người từng làm việc trong Hội đồng bên cạnh Tổng thống về sức cạnh tranh các ngành ở Mỹ, thì: "*đối với doanh nghiệp, sức cạnh tranh có nghĩa là năng lực cạnh tranh trên thị trường thế giới nhờ áp dụng chiến lược toàn cầu mà có được*".

Đối với một số nhà kinh tế học, sức cạnh tranh là giá thành tương đối thấp của một đơn vị sức lao động dựa vào điều chỉnh hối suất.

Theo định nghĩa của Đại từ điển Tiếng Việt[3] thì:

- *Năng lực* là: (1) những điều kiện đủ hoặc vốn có để làm một việc gì; (2) khả năng đủ để thực hiện tốt một công việc.

- *Năng lực cạnh tranh:* khả năng giành thắng lợi trong cuộc cạnh tranh của những hàng hoá cùng loại trên cùng một thị trường tiêu thụ.

Từ điển Bách khoa Việt Nam (tập 1) định nghĩa: "C*ạnh tranh trong kinh doanh là hoạt động ganh đua giữa những người sản xuất hàng hoá, giữa các thương nhân, các nhà kinh doanh trong nền kinh tế thị trường, bị chi phối bởi quan hệ cung - cầu, nhằm giành các điều kiện sản xuất, tiêu thụ, thị trường có lợi nhất*". Quan niệm này đã xác định rõ các chủ thể của cạnh tranh là các chủ thể kinh tế và mục đích của họ là nhằm giành được các điều kiện sản xuất, tiêu thụ và thị trường có lợi nhất.

Từ điển Kinh tế kinh doanh Anh - Việt[4] định nghĩa: "C*ạnh tranh là sự đối địch giữa các hãng kinh doanh trên cùng một thị trường để giành được nhiều khách hàng, do đó nhiều lợi nhuận hơn cho bản thân, thường là bằng cách bán theo giá cả thấp nhất hay cung cấp một chất lượng hàng hoá tốt nhất*". Quan niệm này khẳng định cạnh tranh diễn ra giữa các doanh nghiệp hoạt động trên cùng một thị trường nhằm mục đích tối đa hoá lợi nhuận; đồng thời, cũng chỉ ra hai phương thức cạnh tranh cơ bản là hạ thấp giá bán hoặc nâng cao chất lượng sản phẩm/dịch vụ của doanh nghiệp. Quan niệm này trực diện và rõ ràng hơn nhưng cũng có phạm vi hẹp hơn quan niệm đầu tiên về cạnh tranh.

---

[2] UNCTAD 1995, Environment International Competitiveness and Development: Lessons from Empirical Studies, Report by the UNCTAD Secretariat

[3] Trang 1172, Nhà xuất bản Văn hoá - Thông tin 1999

[4] Nguyễn Đức Dy chủ biên, NXB Khoa học và kỹ thuật, 2000